نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال چهارم، شماره دوم، تابستان ۹۹، صفحات ۱۱۸ تا ۱۲۰

بیانیه فرهنگستان علوم پزشکی درباره عدالت در سلامت*

چکیده

از مهم‌ترین اصول و ارزش‌های انسانی و اسلامی، رعایت عدالت در مراقبت‌ها و ارائه خدمات سلامت است. عدالت در سلامت به معنی برخورداری آحاد مردم از وضعیت مطلوب سلامت است. در این خلاصه سیاستی، راهبردهای تحقق عدالت در سلامت و رصد آن با رویکرد تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت و براساس سیاست‌های کلی سلامت، در سه بخش به شرح زیر ارائه شده است:

۱. سیاست‌ها و راهبردهای پیشگیری، مراقبت، درمان و آموزش و پژوهش علوم سلامت؛ ۲. سیاست‌ها و راهبردهای توانمندسازی و مشارکت دادن جامعه درفرایند مدیریت سلامت؛ ۳. سیاست‌ها و راهبردهای تقویت، هماهنگی و همکاری‌های بین بخشی.

کلید واژه‌ها: خدمات سلامت، سیاست‌گذاری، مراقبت سلامتی

مقدمه

طبق بند یک سند سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری، ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی، بهداشتی، درمانی و توانبخشی سلامت باید مبتنی بر اصول و ارزش‌های انسانی - اسلامی و در راستای تحقق تمدن اسلامی ایرانی بوده و در جامعه نهادینه شود. از مهم‌ترین اصول و ارزش‌های انسانی و اسلامی، رعایت عدالت در مراقبت‌ها و ارائه خدمات سلامت است. در این خلاصه سیاستی، راهبردهای تحقق عدالت در سلامت و رصد آن با رویکرد تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت و بر اساس سیاست‌های کلی سلامت و تعیین‌کننده‌های اجتماعی آن، ارائه شده است.

تعریف

عدالت در سلامت به معنی برخورداری آحاد مردم از وضعیت مطلوب سلامت است[۱].

راهبردها

سیاست‌ها و راهبردهای پیشگیری، مراقبت، درمان، آموزش و پژوهش علوم سلامت

۱. حاکمیت مبانی، ارزش‌ها، اخلاق و معنویت اسلامی با تأکید بر عدالت در سلامت در نظام آموزش عالی سلامت و نظام ارائه مراقبت‌ها و خدمات سلامت

۲. استقرار نظام سلامت جامع، با کیفیت مطلوب، ادغام یافته (همه‌جانبه شامل مراقبت‌ها، خدمات، آموزش و پژوهش)، پاسخگو و قابل تحمل از نظر هزینه برای حاکمیت و کلیه افراد جامعه به ویژه اقشار آسیب‌پذیر و کم درآمد

۳. استقرار نظام ارجاع، بر پایه توسعه شبکه و بسته مراقبت‌های بهداشتی درمانی اولیه و پزشکی خانواده به نحوی که کلیه مراقبت‌ها و خدمات، شامل ارتقای سلامت، پیشگیری، درمان، توانبخشی و تسکینی را در ابعاد مختلف جسمی، اجتماعی، روانی و معنوی شامل شود.

۴. تأمین منابع مالی پایدار برای بخش سلامت از طریق صنعت بیمه، منابع عمومی، خیرین، وقف و غیره.

۵. پوشش کامل نیازهای پایه بهداشت و درمان توسط بیمه‌ها برای آحاد جامعه و کاهش سهم مردم از هزینه‌های بهداشت و درمان (اقتباس از سیاست‌های کلی سلامت، ۲-۹)

۶. استقرار نظام حمایت اجتماعی برای حمایت از جانبازان، اقشار آسیب‌پذیر، دهک‌های نیازمند جامعه، اقلیت‌ها، حاشیه‌نشین‌ها، مددجویان جسمی، روانی و اجتماعی، زنان سرپرست خانوار و مهجورین اجتماعی

* این سند محصول مذاکرات علمی انجام شده در فرهنگستان علوم پزشکی است که توسط هیئت رییسه جمع‌بندی و در معاونت علمی تنظیم شده است.

۱. منظور، نبود عوامل خطر، بیماری‌ها و مرگ‌هایی است که با مدیریت دانش و تکنولوژی روز قابل پیشگیری یا درمان است. این تعریف شامل همه افراد جامعه اعم از زن و مرد، گروه‌های سنی، شهری و روستایی، دارای شرایط مختلف اقتصادی و اجتماعی و اقلیت‌های قومی و دینی می‌شود.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

۷. تربیت نیروی انسانی مورد نیاز نظام سلامت برپایه نیازهای بهداشتی درمانی مناطق کشور و اتخاذ سیاست‌های کارآمد برای ماندگاری آنان در مناطق محروم (این مناطق براساس شاخص‌های عدالت در سلامت مشخص می‌شود).
۸. توزیع و بهره‌مندی عادلانه فرصت‌ها و امکانات تحصیل و تحقیق در آموزش عالی سلامت در سراسر کشور (اقتباس از سیاست‌های کلی علم و فناوری ۶-۲)
۹. تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب‌سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نقشه جامع علمی کشور و نیازهای مرتبط با مراقبت‌ها، خدمات و تولید (اقتباس از سیاست‌های کلی علم و فناوری ۴-۵)
۱۰. تفکیک وظایف تولیت، تأمین مالی و تدارک خدمات در حوزه سلامت (اقتباس از سیاست‌های کلی سلامت، ۷)
۱۱. پایش، ارزشیابی و رصد وضعیت عدالت در سلامت در مناطق و اقشار مختلف کشور از طریق احصای شاخص‌های عدالت در سلامت مصوب شورای عالی سلامت و امنیت غذا بر پایه جمع‌آوری برخط (الکترونیک) داده‌ها و انجام مداخلات برای کاهش بی عدالتی در این مناطق و استفاده از این شاخص‌ها و سایر اطلاعات برای تحلیل وضعیت آینده عدالت در سلامت و اتخاذ تصمیم مناسب برای حال و آینده و قرار گرفتن کشور در زمره هفت کشور برتر دنیا از منظر عدالت در سلامت (اقتباس از الگوی اسلامی - ایرانی)
۱۲. در انتخاب وزیر و معاونان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به اصل اعتقاد به عدالت در سلامت و داشتن برنامه مشخص برای اجرایی کردن آن و هم‌چنین اعتقاد و عمل به نداشتن تعارض منافع، اولویت داده شود.
۱۳. ایجاد نظام الکترونیک در تمامی فرآیندهای نظام سلامت به منظور شفاف‌سازی اقدامات و جلوگیری از هرگونه فساد و رانت‌خواری
۱۴. نهادینه‌سازی فرهنگ تصمیم‌گیری براساس شواهد علمی متقن
۱۵. تقویت زیرساخت‌های خودکفایی دارویی، تجهیزات پزشکی، ملزومات، فرآورده‌های بیولوژیک و واکسن برای کاهش وابستگی به خارج از کشور و ارتقای کمی و کیفی طرح ژنریک
۱۶. جهاد مستمر علمی در جهت تحول راهبردی نوآورانه برای دستیابی به مرجعیت علمی در علوم، فنون، مراقبت‌ها و خدمات سلامت
۱۷. اعمال و ارتقای سلامت معنوی اسلامی در جامعه و در عرصه‌های آموزش، پژوهش، مراقبت‌ها و خدمات سلامت
۱۸. فرهنگ‌سازی و اصلاح باورهای جامعه نسبت به جایگاه و نقش زنان در سلامت همه‌جانبه خانواده و جامعه

سیاست‌ها و راهبردهای توانمندسازی و مشارکت دادن جامعه درفرایند مدیریت سلامت

۱. ساماندهی و حمایت از سازمان‌های مردم نهاد، رابطین سلامت، سفیران سلامت و سیاست هر خانه یک خانه سلامت، به منظور ارتقای فرهنگ و سواد سلامت جامعه و مهارت‌های خودمراقبتی
۲. مشارکت دادن مردم در عرصه‌های سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، آموزش و ترویج سلامت و نظارت و ارزشیابی از طریق توانمندسازی و سازمان‌دهی جامعه
۳. تدوین باورهای دینی و فرهنگی که موجب ارتقای سواد سلامت جامعه می‌شود و ترویج آن از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، صداوسیما، حوزه، داوطلبان و سایر وسایل ارتباط جمعی
۴. گسترش سطح آگاهی، دانش و بینش زیست‌محیطی جامعه و تقویت فرهنگ و معارف دینیِ مشارکت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌ویژه امر به معروف و نهی از منکر برای حفظ محیط زیست در تمام سطوح و اقشار جامعه (سیاست‌های کلی محیط زیست، ۱۴)
۵. افزایش تقاضا در جامعه برای اجرایی شدن راهبردهای عدالت در سلامت از طریق اطلاع‌رسانی درباره مفهوم و راهبردهای عدالت در سلامت و شاخص‌های آن و مشارکت دادن مردم در نظارت بر اجرای آن

سیاست‌ها و راهبردهای تقویت، هماهنگی و همکاری‌های بین‌بخشی

۱. عدالت‌محوری، شفافیت و روزآمدی در تنظیم و تنقیح قوانین و مقررات اداری (سیاست‌های کلی نظام اداری، ۱۳)
۲. کل‌نگری، همسوسازی، هماهنگی و تعامل اثربخش دستگاه‌های اداری به منظور تحقق اهداف فرابخشی و چشم‌انداز به‌خصوص اهداف سلامت (سیاست‌های کلی نظام اداری، ۱۴)
۳. تحقق رویکرد سلامت همه‌جانبه و انسان سالم در همه قوانین، سیاست‌های اجرایی و مقررات (سیاست‌های کلی سلامت، ۲)
۴. اصلاح شرایط زیستی به منظور برخوردار کردن جامعه از محیط زیست سالم و رعایت عدالت و حقوق بین نسلی (سیاست‌های کلی محیط زیست، ۳)
۵. اصلاح الگوی تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی و بهینه‌سازی الگوی مصرف آب، منابع، غذا، مواد و انرژی به‌ویژه ترویج مواد سوختی سازگار با محیط زیست (سیاست‌های کلی محیط زیست، ۲-۸)
۶. پرداخت یارانه به بخش سلامت و هدفمندسازی یارانه های بهداشت و درمان با هدف تأمین عدالت و ارتقای سلامت به‌ویژه در مناطق غیربرخوردار و کمک اختصاصی به اقشار و دهک‌های نیازمند (اقتباس از سیاست‌های کلی سلامت، ۴-۱۰)
۷. استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره وری، کاهش مصرف انرژی و ارتقا شاخص‌های عدالت اجتماعی (سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ۴)
۸. بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از سبد غذایی سالم، مطلوب و کافی (سیاست‌های کلی سلامت بند ۶)

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]

۹. تأمین امنیت غذا و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید مواد اولیه و کالا (سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ۸)
۱۰. تأمین امنیت غذایی با تکیه بر تولید از منابع داخلی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی، ارتقا سطح سلامت مواد غذایی تا استاندارد جهانی، اصلاح و بهینه نمودن الگوی مصرف و حمایت مؤثر از تولید و صادرات در محصولات دارای مزیت‌های نسبی و ایجاد مزیت‌های جدید با اولویت تأمین امنیت غذایی آحاد مردم (اقتباس از سیاست‌های کلی در بخش کشاورزی، ۲)
۱۱. ارتقا سطح درآمد و زندگی روستاییان، کشاورزان و عشایر، توسعه پایدار روستاها و مناطق کشاورزی و رفع فقر با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع‌بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل و اقتصادی به‌ویژه صنایع تبدیلی و روستایی و خدماتی نوین (سیاست‌های کلی در بخش کشاورزی، ۹)
۱۲. ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار با تأکید بر استفاده از توسعه فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان و آینده‌نگری نسبت به تحولات آن‌ها در سطح ملی و جهانی (سیاست‌های کلی اشتغال، ۳)
۱۳. ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری، به منظور رفاه عمومی و رونق اقتصادی و زمینه‌سازی برای عدالت اقتصادی و از بین بردن فقر در کشور (اقتباس ازسیاست‌های کلی امنیت اقتصادی، ۲)
۱۴. بهبود محیط کسب و کار و ارتقاء شاخص‌های آن (سیاسی، فرهنگی، بهداشتی، زیستی و قضایی و محیط اقتصاد کلان، بازار کار، مالیات‌ها و زیر ساخت‌ها) و حمایت از بخش‌های خصوصی و تعاونی و رقابت از راه اصلاح قوانین، مقررات و رویه‌های ذی‌ربط در چارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (اقتباس ازسیاست‌های کلی اشتغال، ۵)
۱۵. عدالت‌محوری در قوانین و اجتناب از هرگونه تبعیض ناروا، عمومی بودن قانون و شمول و جامعیت آن و حتی‌الامکان پرهیز از استثناهای قانونی (سیاست‌های کلی نظام قانون گذاری،۹)
۱۶. توجه ویژه به کاهش نرخ بیکاری در استان‌های با نرخ بیکاری بالاتر از متوسط کشور (سیاست‌های کلی اشتغال، ۱۲)
۱۷. تقویت آداب و مهارت‌های زندگی و توانایی حل مسائل و عمل به آموخته‌ها برای بهبود زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان (سیاست‌های کلی تحول آموزش و پرورش،۷-۴)
۱۸. ارتقای سلامت جسمی، روانی و روحی معلمان و دانش‌آموزان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (سیاست‌های کلی تحول آموزش و پرورش،۲-۵)
۱۹. روزآمد کردن محتوای تعلیم و تربیت و تدوین برنامه‌ی درسی مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و متناسب با نیازهای کشور (سیاست‌های کلی تحول آموزش و پرورش،۱-۴)
۲۰. توسعه‌ی تربیت بدنی و ورزش در مدارس (سیاست‌های کلی تحول آموزش و پرورش،۵-۵)
۲۱. گسترش سطح آگاهی، بینش و رفتار زیست‌محیطی جامعه و تقویت فرهنگ و معارف دینیِ مشارکت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌ویژه امربه‌معروف و نهی‌ازمنکر برای حفظ سلامت جامعه به‌خصوص محیط زیست (اقتباس از سیاست‌های کلی محیط زیست،۱۴)
۲۲. رفع موانع ازدواج، تسهیل و ترویج تشکیل خانواده و افزایش فرزند، کاهش سن ازدواج و حمایت از زوج های جوان و توانمندسازی آنان در تأمین هزینه های زندگی و تربیت نسل صالح و کارآمد، افزایش نرخ باروری به بیش از سطح جانشینی (اقتباس از سیاست‌های کلی جمعیت، ۱ و ۲)
۲۳. احیای بافت‌های فرسوده شهری و روستایی از طریق روش‌های کارآمد (سیاست‌های کلی نظام در امور مسکن،۲)
۲۴. برنامه‌ریزی دولت در جهت تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد و نیازمند و حمایت از ایجاد و تقویت مؤسسات خیریه و ابتکارهای مردمی برای تأمین مسکن اقشار محروم (سیاست‌های کلی نظام در امور مسکن،۳)
۲۵. ایجاد نظام جامع حمل و نقل و تنظیم سهم هر یک از زیربخش های آن با اولویت دادن به حمل و نقل ریلی و با توجه به جهات مختلف از جمله اقتصادی، زیست محیطی و ایمنی

Statement of the Academy of Medical Sciences Regarding Health Equity*

Abstract

One of the most important principles and values is observance of health equity in health care policy and services. Health equity means the propensity to provide a favorable state of health for the population. In this policy summary, strategies for achieving and monitoring health equity with regard to social determinants of health and general health policies, are presented in three sections as follows:

1- Policies and strategies for prevention, care, treatment, education and research funding of health sciences 2- Policies and strategies for empowering and involving the community in the health-management process, 3- Policies and strategies for strengthening, coordinating and inter-sectional cooperation.

Keywords: Health Care, Health Services, Policy-making

* The backbone of this document is scientific discussion in Academy of Medical Sciences. The conclusion is made by the Board of Directors and the Vice President of Academy sets it.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-24]